

نگرشی دو سویه به جایگاه اندیشه و دانش در تاریخ بیهقی و تاریخ جهانگشا با رویکردی تطبیقی – تاریخی

مهدی رحیمی

استادیار ادبیات تطبیقی، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران

چکیده

تمدن به عنوان یک هویت فرهنگی، حاصل نگرش یک جامعه به جایگاه خرد و اندیشه ورزی است. سیر تاریخی تمدن های بشری و بررسی تطبیقی آن در دوره های مختلف به روشنی گویای آن است که هرگاه جوامع به دانش و دانشوران بها داده، آن را قدر دانسته و ارج نهاده اند، فصلی بدیع را به روی خود گشوده اند. تمدن ایرانی نیز بر همین قاعده است؛ بررسی جایگاه اندیشه و دانش در ایران از یک نگاه، نگرشی دو سویه را می طلبد؛ به بیان روشن تر، دانش و اندیشه پیش از تاخت و تاز مغولان به گونه ای و پس از حمله اینان به گونه ای دیگر بود و این، به روشنی به پژوهنده یادآور می شود که او باید با نگاهی دو سویه، دو گونه خرد ورزی و خرد گرایی را، در دو چارچوب تاریخی (پیش و پس از تاخت و تاز مغولان) بررسی کند و از گونه گونه های آن بگوید. از همین روست که نگارنده، دو متن برجسته و هم گونه، دو متن تاریخی، تاریخ بیهقی و تاریخ جهانگشا را برای بررسی برگزیده و جایگاه علم، خردورزی و اندیشه را با رویکردی تطبیقی، در این دو اثر مورد بررسی قرار داده است. این دو کتاب ارزشمند ادبی – تاریخی هر کدام فصلی متفاوت از تاریخ این سرزمین را روایت و موضوع مورد مطالعه ی این جستار را به روشنی توصیف و تبیین کرده اند. دیدگاه های خردورانه و اندیشمندانه دو ادیب فرهیخته ایرانی به دانش و دانشوران و در عین حال، پرداخت های مختلف این موضوع بر حسب شرایط زمان، از جمله مباحثی است که در این مقال بدان پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: دانش و دانشوران، تاریخ بیهقی، تاریخ جهانگشا، رویکرد تطبیقی – تاریخی.